

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Barns inflytande och delaktighet

En studie om hur fritidslärare arbetar med barns inflytande och delaktighet

Namn: Nina Paluka och Linnea Helmerson
Program: Grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem 180 hp

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: LRXA1G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: HT/2020
Handledare: Catarina Andishmand
Examinator: Live Stretmo

Nyckelord: Inflytande, delaktighet, stora barngrupper, social kompetens, fritidshemmets miljö, symbolisk interaktionism, relationella perspektivet

Abstract

Syftet med vår kvalitativa studie är att undersöka hur fritidslärare talar om sitt arbete med inflytande och delaktighet och vilka betydelsefulla faktorer som spelar in i möjliggörandet. Frågeställningarna som vi utgått från är: Hur beskriver fritidslärare att de arbetar med barns inflytande och delaktighet och vilka faktorer har betydelse för att möjliggöra barns inflytande och delaktighet. För att öka förståelsen kring hur lärarna arbetar med inflytande och delaktighet utifrån givna förutsättningar användes semistrukturerade intervjuer. Resultatet som vi fick fram skildrar komplexiteten som finns i fritidshemsmiljön och att det kan vara svårt att få till ett arbete som är likvärdigt för alla barn i att utveckla förmåga att utöva inflytande och delaktighet. Vi har använt oss av teorin symbolisk interaktionism och det relationella perspektivet som syftar till att se att vi alla är en del av ett sammanhang där vi påverkas av varandras val och beteenden och förståelse för varandra.

Förord

Att skriva examensarbete har berikat våra erfarenheter och har varit ett givande arbete där vi har fått ett större förståelse och kunskaper. Det har varit ytterst påfrestande i vissa sammanhang men där vi tillsammans har tagit oss igenom dessa stunder. Vi har skrivit ett arbete som vi känner oss nöjda över, där samarbetet har fungerat på så sätt att vi tar hjälp och stöttning av varandra vilket är väldigt viktigt när man arbetar tillsammans. Med detta sagt så vill vi tacka varandra för gott arbete men även tacka våra familjer för all stöttning som vi båda fått.

Vi vill även tacka våra intervjupersoner för deras medverkan. Till vår handledare Catarina Andishmand ger vi även ett stort tack för all råd och tips du gett oss och den tålamod och empati du visat.

Nina Paluka och Linnea Helmerson

Innehållsförteckning

Förord	ii
1 Inledning och bakgrund	5
2. Syfte och frågeställningar	6
3. Forskningsöversikt	7
3.1 Inflytande och delaktighet.....	7
3.2 Möjligheten till inflytande och delaktighet	7
3.3 Faktorer som kan begränsa inflytande och delaktighet.	8
3.3.1 Barngruppen.....	8
3.3.2 Social kompetens.....	9
3.3.3 Miljön.....	9
3.4 Styrdokument	9
4. Teoretiskt perspektiv	11
4.1 Symbolisk interaktionism.....	11
4.2 Centrala begrepp	12
4.2.1 Symboler.....	12
4.2.2 Definitionen av situationen.....	12
4.2.3 Social interaktion.....	12
4.3 Relationella perspektivet	13
5. Metod	14
5.1 Val av metod	14
5.2 Urval.....	15
5.3 Genomförande	15
5.4 Bearbetning och analys	16
5.5 Metoddiskussion.....	17
5.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	18
5.7 Etiska överväganden	19
6. Resultat	20
6.1 Lyhördhet för barnen.....	20
6.2 Möjlighet till inflytande och delaktighet.....	22
6.3 Stora barngrupper	23
6.4 Barns sociala kompetens	25

6.5 Fritidshemmets miljö.....	26
7. Slutdiskussion	28
7.1 Fritidslärarnas arbete med inflytande och delaktighet	28
7.2 Fritidslärarnas uppfattning om vad som kan påverka barns inflytande och delaktighet i verksamheten	29
7.3 Vidare forskning.....	31
Referenslista.....	32
Bilagor	34
Bilaga 1: Intervjufrågor	34
Bilaga 2: Informationsbrev.....	35

1 Inledning och bakgrund

I styrdokumenterna står det klart och tydligt att eleverna skall bekanta sig och lära av demokratiska principer genom att få möjlighet att vara delaktiga, utöva inflytande och ta ansvar i verksamheten (Skolverket, 2019). Eleverna skall ges möjlighet till inflytande över fritidsverksamheten såsom vid exempelvis aktiviteter (Skolverket, 2014). Under våra VFU-praktiker fick vi genom observationer syn på problematiken som berör barns inflytande och delaktighet. Ett intresse uppstod för ämnet eftersom vi såg det som en av de mest komplicerande delarna i arbetet i fritidshemsverksamheten.

Enligt oss är inflytande och delaktighet något som görs och något som ges där barnen får delaktighet genom att de känner en tillhörighet och där de får vara med och bestämma över vardagliga situationer, inflytande blir till genom att barnen får uttrycka sina åsikter och lyfta fram idéer och önskemål och att man som lärare därefter planerar verksamheten utefter barnens idéer och intressen. Fritidsverksamheten ska utgå från elevernas intressen och behov och lärarna skall arbeta med delaktighet och inflytande (Skolverket, 2019). Man skall som lärare ta vara på barnens idéer, lyssna och ta hänsyn till vad barnen säger. Barn har lika mycket rätt till att få vara med och bestämma och detta kan vi läsa i Skollagen (SFS 2010:800) där det står skrivet att elever har rätt till inflytande över sin utbildning. Enligt lagen om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (SFS 2018:1197) har barn rätt till att få uttrycka sina åsikter och att vuxna ska lyssna och ta hänsyn till barnets åsikter. För att inflytande ska möjliggöras så behövs det att man blir lyssnad till och att man får en talan dessa två punkter är en del av ett kommunikativt sammanhang som är nödvändigt för att inflytande ska uppstå (Janson, 2013).

I studien av Rydén (2020) framkommer det att barns möjlighet till inflytande och delaktighet enligt pedagogerna är begränsad vid valet av aktiviteter. Den problematik som uppstår och i detta fall begränsar är att aktiviteterna barnen kan välja mellan redan hade planerats in och valts ut av pedagogerna i förväg. Pedagogerna belyser även hur vuxnas relation makt och faktorer såsom pedagogens vilja att arbeta för inflytande har påverkan på barns möjlighet till inflytande och delaktighet. Elvstrand och Närvänen (2016) belyser barns egna perspektiv på delaktighet i fritidshemmet, vilket det i resultatet framkommer att barnen känner att det finns många saker som de inte fick vara med att påverka såsom aktiviteter, regler och rutiner, men att den fria leken var en av sakerna som de fick bestämma över (se också Haglund 2015 för liknande resonemang). Skolinspektionen konstaterar att eleverna har för lite delaktighet och inflytande än vad de egentligen bör ha (Skolinspektionen, 2010). Eftersom det i tidigare forskning och litteraturer ger ett underlag över den här komplexiteten som vi själva fick erfarenhet från VFU så tycker vi att det är viktigt att få kunskap och förståelse för processen som berör barns inflytande och delaktighet.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur fritidslärare talar om hur de arbetar med inflytande och delaktighet samt vilka faktorer lärarna anser är betydelsefulla i arbetet med inflytande och delaktighet.

Frågeställning:

- Hur beskriver fritidslärare att de arbetar med barns inflytande och delaktighet?
- Vilka faktorer anser lärarna ha för betydelse för att möjliggöra barns inflytande och delaktighet?

3. Forskningsöversikt

Här redogörs det för tidigare forskning och litteratur som är relevanta för studien och dess syfte. Dessa berör barns inflytande och delaktighet i fritidshemmet, forskningsöversikten har delats in i olika teman som kan kopplas till syftet och resultatet. De teman som redogörs för är inflytande och delaktighet, möjligheten till inflytande och delaktighet samt faktorer som kan begränsa inflytande och delaktighet.

3.1 Inflytande och delaktighet

Inflytande innebär att eleverna får en möjlighet att kunna vara med och påverka verksamheten och delaktighet innebär att de får delta i något som är förutbestämt av de vuxna. Det rör sig om att eleverna får ta del av aktiviteter i verksamheten och får ta del av ett sammanhang eller relationer (Arnér, 2009). Elvstrand (2013) beskriver delaktighet som två olika sätt, som social delaktighet och politisk delaktighet. Sociala delaktigheten har fokus på att barnet får inflytande i det sociala sammanhanget som en social process där inflytande görs "socialt" i interaktion med andra barn. Detta skulle kunna beskrivas som att barnet i fråga har ett socialt inflytande över gruppen på grund av hans sociala tillhörighet i gemenskapen. Den politiska delaktigheten benämns mer som elevinflytande då det handlar om att göra sin röst hörd vid exempelvis beslutsfattande, såsom vid samling då någonting skall beslutas i grupp. När barnet har en social tillhörighet ökar detta chanserna att få högre politisk delaktighet enligt Elvstrand (2013).

Delaktighet och inflytande är så mycket mer än att bara få sin vilja igenom, det gäller också saker som att man skall bli uppmärksammad, få möjlighet att kunna uttrycka sin mening och bli lyssnad på. Johannesen och Sandvik (2008) lyfter fram vikten av lyhördhet och att man genom att vara lyhörd får en översikt över vad barnen intresserar sig för. När lärarna tar sig tid för att lyssna på barns idéer och åsikter, så är det viktigt att inte bara lyssna till det verbala utan även se på barnens kroppsspråk och hur de uttrycker sig (Johannesen & Sandvik, 2008). De menar att inflytande handlar om att man lyssnar till barnen för att se nuvarande intressen och därav kunna skapa aktiviteter och teman som bygger på deras idéer och intressen utan att behöva fråga ut barnen (Johannesen & Sandvik 2008).

3.2 Möjligheten till inflytande och delaktighet

I artikeln om barns inflytande Haglund (2015) beskrivs vilka möjligheter som ges för inflytande i fritidsverksamheten. Här framkommer det att barnen hade störst möjlighet till inflytande i deras fria lek. Elvstrand och Närvänen (2016) kunde utifrån gruppintervjuer med barnen ta reda på vad barnen själva känner att de får delaktighet över i fritidshemmet, vilket också visade på att de kände att den fria leken var något som de själva fick bestämma över.

Att få vara med och påverka och ge förslag på olika saker i verksamheten kan vara ett sätt att ge barnen inflytande och delaktighet (Johansson, 2004). Westlund (2011) lyfter fram olika metoder för lärarna att arbeta med inflytande och delaktighet där ett av arbetssätten är att man skapar möjlighet till det genom att barnen själva får välja och bestämma vad de vill göra. Lärarna kan genom att ha tydliga arbetsformer till följd av att de varje dag berättar för barnen

hur eftermiddagen kommer att se ut och vilka aktiviteter barnen kan välja mellan, på så sätt får de inflytande och delaktighet (Westlund, 2011). En annan arbetsform som Westlund nämner är att man skall ge möjlighet för barnen att samtala och uttrycka vad de känner genom exempelvis samtal i mindre grupper eller intervjuer där varje barn får komma till tals, där barnet får tillfället att uttrycka sina intentioner. Enligt Westlund kan inflytande även uppstå när man som lärare skapar handlingsutrymme för barnen, störst möjlighet för inflytande är när barnen har fri lek. Westlund (2011) skriver att barnen oftast inte är beroende av oss lärare under deras fria lek och att man som lärare befinner sig i bakgrunden och i närheten. Barns inflytande stöds genom att man som lärare är tillbakadragen vid den fria leken när man skapar handlingsutrymme för barnen.

3.3 Faktorer som kan begränsa inflytande och delaktighet.

Rydén (2020) behandlar barns inflytande i fritidshemmet från pedagogernas synvinkel. Resultatet visade på att enligt lärarna så fick barnen inflytande genom att de oftast fick välja val av aktiviteter, det ska enligt pedagogerna öka barns inflytande i verksamheten men problematik som uppstår är att aktiviteterna som de kunde välja mellan redan valts ut av pedagogerna i förväg vilket på ett sätt begränsar barns inflytande enligt pedagogerna (se också Haglund för liknande resonemang). Rydén (2020) tar upp att detta visar på en tydlig vuxenmakt i fritidsverksamheten och skriver att vuxnas makt över barnen är en betydande faktor och detta kan begränsa barns möjligheter till inflytande. För att fritidslärare ska kunna forma verksamheten utifrån barnens intressen och initiativ så behöver de inneha en förståelse för barnens perspektiv där de kan reflektera över sitt eget förhållningsätt och hur de bemöter barnen i verksamheten. Det behöver vara medvetna över sin medvetenhet där de har en förståelse för den makt de innehar i förhållande till barnen (Arnér, 2009). Andra faktorer är barngruppens storlek, social kompetens och miljön som kommer redogöras för här nedan.

3.3.1 Barngruppen

Falkner och Ludvigsson (2016) tar upp problematiken med för stora barngrupper som har en påverkan på barns inflytande och delaktighet, där lärarna känner att de behöver lägga mer fokus på att ha kontroll över den stora barngruppen (se också Elvstrand 2013 för liknande resonemang). I Statens offentliga utredningar (SOU: 2020:34) tas kvalitet i fritidshemmets lärmiljö upp. Där redogörs det för hur bland annat den fysiska miljön i synnerhet lokaler, för stora barngrupper och vilka konsekvenser detta leder till såsom en "*hårdare strukturering av verksamheten*" (SOU: 2020:34, s.208). Utredningen har visat på en markant ökning i barnantal i fritidshemsverksamheten mellan år 2008 och 2018 samtidigt som personalen inte har likadan utveckling. Det beskrivs hur det antagits fler barn i fritidshemmet under förutsättningar där undervisningen blir lidande på grund av minskat personalantal som i sin tur ger högre barnantal per lärare (SOU: 2020:34). När det kommer till gruppstorlekar har utredningen fått fram att mindre grupper är bättre lämpade för fritidshemsverksamheten jämfört med större grupper. Vilka möjligheter som pedagoger har är enligt utredningen kontrollerad av antal barn som villkorar lärarnas handlingsutrymme. Exempel på detta är begränsningar av olika slag i val av aktiviteter, säkerhet de kan erbjuda och sociala relationer. Även sammansättningen av stora barngrupper har belysts som en negativ påverkan på elevers inflytande i samband med barn som behöver stöd eller innehar ett modersmål som inte är svenska (SOU: 2020:34).

3.3.2 Social kompetens

I Lago och Elvstrand (2019) beskrivs barns utsatthet när de försöker skapa tillhörighet i ett sammanhang. Det sker en så kallad förhandling där hierarkier och normer skildras och styr barngruppen i processen att höra till. I detta sociala samspel finns det en idé om villkorat deltagande som menar på att ett mer fritt deltagande som inte påvisar regler möjliggör att den sociala interaktionen görs emellan barnen själva. I ett av exemplen i Lago och Elvstrand (2019) poängteras osynliggörande och hur barns erfarenhet av detta också visar att barnen har alla en roll i detta och att kontinuiteten som följer av att utsättas för att vara osynlig kan visa sig som att barnen själva inte tror att de kan vara delaktiga i en viss typ av situation. Resultatet visar i ett av citaten att vissa av barnen har "vant" sig vid att bli exkluderade, dvs. inte tillhörande (Lago & Elvstrand, 2019, s.9). Ett annat resultat som framkommit om man skall anta ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv så framhålls att händelser av denna karaktär kan ha negativa konsekvenser för hur barnets sociala identitet och socialt deltagande artar sig (Lago & Elvstrand, 2019).

3.3.3 Miljön

I en undersökning av Lärarförbundet som tas upp i Statens offentliga utredningar (SOU: 2020:34) påpekar lärarna att lokalerna de har tillgång till i sitt arbete är illa anpassade. I Statens offentliga utredningar (SOU: 2020:34) betonas även hur lokaler är lokaliserade, storlek och att antalet lokaler är begränsat vilket kan hindra fritidslärares fortsatta arbete med att forma den fysiska miljön. Fritidshemmets egna lokaler har tagits upp som att de är en del av skollokalerna och att detta på sikt går mot målet att fritidslärare skall ha ändamålsenliga lokaler. De organisatoriska förutsättningarna benämns i form av att lokaler också har en inverkan på att verksamheten kan tendera att fokusera på att få mer kontroll, vilket i detta fall är över gruppen barn. Miljöns utformning har visats resultera i stora konsekvenser för vilken planering som kan bedrivas och hur lärmiljön för eleverna kan formas så som vid val av aktiviteter som kan göras tillgängliga och hur valmöjligheter blir villkorad utefter utformningen. Den hårda strukturering av verksamheten ger möjlighet till ökad styrning vilket inverkar på fritidshemmets didaktiska syfte att se till barns intresse och behov. Strukturen av verksamheten kan enligt Statens offentliga utredningar (SOU: 2020:34) anses vara en avgörande del i varför valfrihet och inflytande för barnen kan komma att reduceras.

3.4 Styrdokument

Fritidshemmets eget kapitel, del fyra, innehåller syftet med fritidshem och centralt innehåll där temana språk och kommunikation, skapande och estetiska uttrycksformer, natur och samhälle och lekar, såsom fysiska aktiviteter och utevistelse betonar vad undervisningen skall belysa och arbeta med (Skolverket, 2019). I en av delarna ur centralt innehåll tar språk och kommunikation upp vikten att kunna delta i samtal och framföra sin åsikt och ge uttryck för behov. Delen om natur och samhälle tar även upp att undervisningen skall beröra demokratiska principer och hur arbete kring gemensamma beslut kan se ut.

Läroplanens kapitel att behandla skolans värdegrund och uppdrag där det beskrivs vilka värden skolan har och skall förmedla såsom rättigheter och skyldigheter och en likvärdig utbildning. I uppdragsdelen beskrivs vad skolan skall uppnå i sitt uppdrag som institution. De övergripande mål och riktlinjer i kapitel två visar på vad eleverna ska ha uppnått och hur lärare och skolpersonal skall ha arbetat med specifika mål såsom elevernas ansvar och inflytande. Kapitel ett och två har fritidshemmet som utgångspunkt för sin verksamhet samtidigt som kapitel fyra mer specifikt går in på hur fritidshemmet skall bedrivas. I denna del beskrivs en målstyrning över hur vilka mål som skall uppfyllas. I styrdokumentet så kan man läsa om målet att varje elev ska ha förmågan att kunna arbeta med demokratiska former samt ha kunskap om de demokratiska principerna (Skolverket, 2019). Eleverna ska inhämta kunskapen om det ovannämnda samtidigt som undervisningen uppmuntrar till deltagande i verksamheten där demokratiska arbetsätt används skall medverka till större delaktighet. Mål om att utöva inflytande och känna sig delaktig i skolan omfattar alla elever där de skall få möjlighet att ha inflytande över sin utbildning (Skolverket, 2019).

Barnkonventionen är en lag där utdrag av denna finns beskriven på Skolverkets hemsida (Skolverket, 2019). Sverige har länge varit med i processen att omvandla och bearbeta svensk lagstiftning som skall verka för barns rättighet i samhället. Konceptet som Skolverket framhåller är olika punkter i konventionen som lärare skall arbeta med i sin undervisning. De som läggs fram är grundprinciperna såsom artikel 2, 3, 6 och 12 men också 28. Artikel 12 tar upp barns rättigheter att få uttrycka sina tankar och idéer och att det i sin tur skall tas hänsyn till de beslut som gäller barnet själv.

4. Teoretiskt perspektiv

Studiens fokus ligger på hur lärare i fritidshem talar om sitt arbete med barns inflytande och delaktighet. Som övergripande teoretiskt perspektiv för att förstå och analysera detta har vi valt att använda oss av symbolisk interaktionism och det relationella perspektivet. De teoretiska perspektiven är relevanta för att kunna få en förståelse för hur fritidslärare uppfattar barns inflytande och delaktighet i verksamheten och för att det i fritidshemmet sker en interaktion mellan barn och lärare. Interaktionen är av vikt eftersom lärarna och barnen omges av olika faktorer där inflytande och delaktighet antingen möjliggörs eller begränsas. Exempel på detta är faktorer såsom vilket förhållningsätt och synsätt läraren besitter men även den makt som de innehar över barnen.

4.1 Symbolisk interaktionism

Är en teori som kan hänvisas till studier som berör hur mänskligt liv tar sig uttryck i grupp samt beteende. I perspektivet görs det tydligt att människan verkar i ett socialt sammanhang som därför också gör människan social. Symbolisk interaktionism grundar sig i hur människor agerar utifrån saker som betyder något för de och som baseras på ett meningsskapande och tolkande (Blumer, 1969). Grunden till symbolisk interaktionism kan sammanfattas enligt Blumer i tre centrala antaganden.

1. Människor agerar i enlighet med vad som för de själva innehar en mening
2. De objekt eller de sakerna får mening genom socialt samspel
3. Meningen som sakerna är försedd med förändras genom att den ständigt tolkas i mötet med andra och omvärlden.

I Sandberg och Heden (2011) beskrivs teorin symbolisk interaktionism som står för hur vi människor på olika sätt ständigt är sammankopplade i vår relation och den miljö vi befinner oss i. Teorin är en idé om hur människan kan skapa kännedom även kallad medvetenhet i samspel med andra individer. Den symboliska interaktionismen syftar till självförståelse och vad vi tänker är möjligt att åstadkomma i relation till andra och hur stort intryck de har på våra beslut. För att det skall existera en förståelse för varandra så måste det finnas kunskap om hur beteenden kan förstås och tolkas. Ifall detta skall vara möjligt behöver vi se till en annans perspektiv, vi behöver kunna använda vår redan befintliga empati. Att få tillgång till information om hur någon annan människa känner, har för värden eller tidigare upplevelser så är studier där kommunikation och interaktion sker i samspel med andra nyckeln till att ta reda på vad och hur de utförs i en viss situation. Detta syftar till att få lärdom och vara medveten om sig själv och hur jag blir till med andra och på så sätt skapar en identitet. Relationen till såväl lärare som vänner anser Sandberg och Heden (2011) har en betydande del i barns utveckling och lärande. Interaktionen mellan lärare och barn är väsentlig i förståelsen av värden och värderingar både för de som utvecklas till gemensamma och allmänna samt egna.

4.2 Centrala begrepp

När man använder sig av symbolisk interaktionism så är det för att man vill få en insikt, man vill förstå fenomen och skeende snarare än att förklara och förutsäga dem (Trost & Levin, 2010). Symbolisk interaktionism betraktar människor som sociala individer där man genom interaktion med andra människor skapar sitt jag. I symbolisk interaktionism så är tanken att ingenting är oföränderlig utan att alla är föränderliga. Hur symbolisk interaktionism skiljer sig från andra beteendevetenskapliga perspektiv är att man i symbolisk interaktionism förutsätter att alla är växlande och om man har ett symboliskt synsätt så talar man om hur folk agerar och beter sig snarare än hur någon är. Vi människor befinner oss alltid i en process som ständigt förändras (Trost & Levin, 2010)

4.2.1 Symboler

Symboler innebär att vi människor hela tiden när vi kommunicerar använder oss av symboler och att den vanligaste symbolen vi tar till oss är språket. För att det ska vara en symbol så behövs det att symbolen har likadan betydelse för den som man kommunicerar med. Eftersom ett ord kan betyda olika för olika människor beroende på situation så krävs det att man har en gemensam definition av situationen för att den ska bli en gemensam symbol (Trost & Levin 2010).

4.2.2 Definitionen av situationen

Trost och Levin (2010) förklarar att *definitionen av situationen* betyder att vi människor definierar eller percipierar en situation som verklig, vilket gör att den också blir verklig i sina konsekvenser. Det man percipierar blir inte bara verklig utan den blir också något som kommer att styra ens beteende. Detta innebär att beroende på hur en människa definierar situationen för stunden så blir det ett bestämmande för hur den människan kommer att bete sig och agera i den situationen. Det är en pågående process, där vi människor hela tiden definierar en situation (Trost & Levin, 2010).

4.2.3 Social interaktion

Social interaktion innebär i den symboliska interaktionismen att man tänker på kommunikationen och möten som sker med andra människor. Vi uttrycker oss genom språket i form av tal och skrift men även med hjälp av kroppsspråket när vi interagerar och samspelar med andra. Människan föreställer och tolkar vad den andra personen känner och vad för betydelse situationen har för hen. Sympatisk introspektion kallas det för när man kan sätta sig in och förstå en annans persons situation och känslor men ett annat begrepp som vanligtvis benämns idag är empati (Trost & Levin, 2010).

4.3 Relationella perspektivet

Inflytande och delaktighet sker i olika samband och det relationella perspektivet rör sig om hur barn skapar sin identitet i olika gemenskaper. Från ett relationellt perspektiv så ses barnen som individer som utvecklas tillsammans med andra genom en gemenskap. Exempel på gemenskap kan vara fritidshemmet där barnen utvecklas i interaktion och samspel med andra. Det gäller att man kan se att barns identitet skapas med tiden och att det inte är något man föds med utan något som formas utefter gemenskapen, interaktionen och sina relationer som man har. I sammanhanget skapas en förståelse för sig själv men också för personerna i gemenskapen med hjälp av interaktion (Arnér, 2009). Om man innehar ett relationellt synsätt så ser man kunskaper som något som skapas i interaktion med människor och ifall läraren har ett demokratiskt förhållningssätt så kan möjligheten till inflytande och delaktighet uppstå framhåller Arnér (2009). Beroende på vilket perspektiv som lärarna i fritidshemmet har och hur de ser på barns intressen, behov och sociala utveckling så kan detta skapa olika villkor och förutsättningar för verksamheten vilket kan begränsa eller möjliggöra barns inflytande och delaktighet (Arnér, 2009).

En lärare som har ett relationellt perspektiv ser barnet som ett enskilt subjekt där barnet utifrån olika sammanhang som den befinner sig i antingen påverkas eller får möjligheter. Barnets behov kan förstås i relation till vilken situation det befinner sig i och relateras inte till att barnets behov är beständigt utan kopplat till sammanhanget. Detta menas på att barnets behov är obeständig och ömsesidig, där man genom ett relationellt perspektiv blir delaktig som lärare i de företeelser man möter hos barnet (Von Wright, 2000). Om lärarna ska kunna utgå från barnens intressen, behov, förutsättningar, tänkande och erfarenheter i verksamheten så måste man som lärare reflektera över vilket synsätt man har och utgår ifrån när man möter barnet. Perspektivet handlar om hur interaktion mellan lärare och barnet tillsammans formar barnets möjligheter i verksamheten där läraren för att förstå barnet försöker komma så nära ett barnperspektiv som möjligt (Von Wright, 2000).

5. Metod

Under den här delen så kommer vi redogöra för val av metod och varför vi använt kvalitativa metoder framför kvantitativ studie. Intervjupersonerna kommer att beskrivas och vi kommer förklara hur genomförande, bearbetning och analys gick till i studien. Här kommer vi även ta upp vilka etiska överväganden som gjorts.

5.1 Val av metod

För att ta del av fritidslärarnas arbete och hur de talar om delaktighet och inflytande så har vi valt att producera data till studien genom att använda oss av den kvalitativ metoden intervju. Ahrne och Svensson (2011) förklarar att intervjuer är en bra metod att använda sig av då det kan ge oss en mer fördjupande data av hur någon tänker och resonerar som i vårt fall speglas i hur fritidslärarna talar om inflytande och delaktighet. Vår kvalitativa studie utgår ifrån att redogöra för hur någonting är, vilket gör att tillvägagångssättet ger oss insikt i hur någonting kan förstås då vi får deras perspektiv på ämnet vi granskar vilket gör att det finns en "direkt kännedom" (Ahrne & Svensson, 2011, s. 15).

Kvalitativa studier ger forskarrollen en mer deltagande och aktiv position till att producera data i jämförelse med en kvantitativ studie som lätt kan vara svår att förstå och ge ett visst omfång av alternativ som bygger på att det inte finns en så kallad konflikt eller andra åsikter (Ahrne & Svensson, 2011). Att göra en analys utifrån en kvalitativ studie kan göras på flera sätt jämfört med en kvantitativ studie som ger en mer översiktlig statistik. Den kvantitativa studien bygger på att någonting går att mäta medan vi i den här studien tittar på likheter och skillnader såsom jämförelser som sätt att komma närmare en "riktigare" bild av samhällsforskningen när vi frågar de som är en del av de samhälleliga grundformerna i vårt fall fritidslärarna som är en del av fritidshemmet. På grund av att en kvalitativ studie tittar närmare på fenomen och mekanismer som inte alltid är mätbara är det av största vikt att visa hur produktionen av data gått till, vilka urval som gjorts och hur detta påverkar det resultat som skrivs fram för att visa på materialets reliabilitet, generaliserbarhet och validitet (Ahrne & Svensson, 2011).

Den metod som vi kom att använda var att ta en miljö, en skola som bestod av olika fritidshemsavdelningar för att ge en grund för det teoretiska urvalet. Det finns olika sätt att intervjua någon på och den form av intervju som vi valt är semistrukturerade intervjuer. Ahrne och Svensson (2011) lyfter fram fördelen med att använda sig av semistrukturerade intervjuer för att man kan anpassa sina frågor samt ordningen på hur frågorna kommer att ställas beroende på intervju. Detta sätt kan bidra till ett mer innehållsrikt data och därav ge oss ett mer djupare och bredare material till analysen. I en semistrukturerad intervju så skapas en intervjuguide där frågorna och tillhörande följdfrågor berör syftet och frågeställningar man har (Ahrne & Svensson, 2011). Detta leder till att vi öppet kan ställa intervjupersonerna frågor men att man även kan ställa de nya frågor beroende på vad informanterna gett för svar, intervjuguiden som konstruerats blir på så sätt mer som ett stöd till intervjuerna.

En annan fördel enligt Ahrne och Svensson (2011) är att genom en kvalitativ metod så kan det leda till att man får mer kunskap om vad informanterna anser är viktigt eftersom intervjun kan ge ett mångfaldigt material, detta anser vi är något som kan vara bra för oss då vi kan få mer material till analysen och i sin tur också till resultaten och slutdiskussionen. Ahrne och Svensson (2011) nämner även hur intervjuer ger mycket information på lite tid vilket var

ytterligare en del vi reflekterade över i förhållande till varför vi valde en kvalitativ metod, istället för exempelvis en kvantitativ enkätstudie som enligt Ejlertsson (2014) kan vara en metod som kan ta tid att skicka ut och få svar på och att det är allt svårare att nå ut och skapa intresse för medverkande av studier idag.

5.2 Urval

Informanterna som medverkade i studien är alla utbildade fritidslärare som är aktiva i fritidshemsverksamheten idag. De är från olika fritidshemsavdelningar från samma skola, vilket ger oss ett visst fokus där vi samtalar med lärare som har erfarenhet av att arbeta i den miljön som vi intresserar oss av. De besitter kunskap om fältet som kan ge oss en insikt av hur de uppfattar och beskriver komplexiteten i arbetet med barns inflytande och delaktighet. Två av informanterna har arbetat som fritidslärare i över 30 år och de andra två har arbetat i 5 år, de har olika åldrar i sina fritidshem. Urvalet speglas av att intervjupersonerna var med av eget intresse där det blev som ett slumpvist urval där vi inte från början valde de utan de valde oss, vilket vi ser som positivt däremot så var det viktigt att alla hade utbildning vilket hade betytt att bortfall kunde ha förekommit ifall de var någon utbildad fritidslärare som vill medverka men så var inte fallet i vår studie (Ahrne & Svensson, 2011). Intervjupersonerna fick information om sina rättigheter till studien och ämnet som studien berör. Vi samtalade med syftet att någon av oss har den mer explicita rollen i intervjun och den andres funktion blev mer implicit genom att fundera kring ytterligare frågor som kunde ställas till informanten under resonemanget.

5.3 Genomförande

Vi har använt oss av våra sinnen att se och höra för att göra intervjuer och ta del av styrdokument, lagar, utredningar, vetenskapliga artiklar och utdrag av böcker för att skapa ett underlag för studien. Vi kontaktade rektorn på två olika skolor där de skickade ut informationsbrevet med inkluderande underskrift för medverkan av studien till fritidslärare (se bilaga 2). Tre fritidslärare från en skola som vi gett det fiktiva namnet Blomskolan hörde av sig efter första utskicket och två från den andra skolan som fick namnet Solrosskolan, den fjärde informanten som kom från Blomsskolan valde att medverka efter det andra utskicket och lärarna som var från Solrosskolan hoppade av. Fritidslärarna skrev under för att ge samtycke till att delta i studien och tillåta inspelning under intervjun.

Lärarnas scheman anpassade vi oss till, så att vi i lugn och ro kunde ha en intervju som ägde rum i ett enskilt rum på skolan som lärarna jobbar i. Vi ville att de skulle känna sig bekväma eftersom tiden som gavs för intervjun var under deras egen planeringstid, detta upplevde vi som något positivt att intervju lärarna i deras egen miljö i relation till tidsaspekten som Ahrne och Svensson (2011) nämner kan begränsa intresset att vilja delta. Vi försökte så gott som möjligt skapa en trivsamt miljö som möjliggjorde att samtalet fick fortgå i sin egen takt med minimerad risk för att samtalet kunde påverkas av tidsbrist. Intresset låg i att försöka ta reda på lärarnas perspektiv på inflytande och delaktighet samt vilka möjligheter som ges till barnen till att få vara med och påverka. Vid intervju använde vi oss av en intervjuguide som utgår från vårt syfte som även möjliggjorde utrymme för följdfrågor. Alla informanter fick svara på samma frågeställningar men de fick däremot olika följdfrågor beroende på de svar som gavs

eftersom vi ville få ut mer av deras svar för att även reducera risken för att få kortfattade svar och för lite material (Ahrne & Svensson, 2011).

Vi båda deltog i intervjuerna men vi hade i förväg kommit överens om vem som skulle leda intervjun och vem som fick den mer implicita rollen att tänka ut följdfrågor detta för att intervjun skulle bli så effektiv som möjligt. Det tog oss cirka 2 veckor att få ihop data och intervjuerna varade i cirka 45 minuter per person vilket Ahrne och Svensson (2011) rekommenderade. Vi ville intervjua en fritidslärare från varje fritidshemsavdelning och utgångspunkten för studien var att intervjua sex personer. Ahrne och Svensson (2011) ger rekommendationen att man ska försöka intervjua 6–8 personer, detta för att man ska kunna få tillräcklig material till sin studie och för att man även ska kunna få varierande svar. Vi märkte däremot att det var svårt att få ihop medverkande som kunde ställa upp under rådande omständigheter och på grund av tidsbrist då vi tillfrågade fler från början. Materialet som vi producerat är vi nöjda med för att vi kan se ett mönster och en mättnad som Ahrne och Svensson (2011) förklarar är viktigt för att kunna redogöra för materialets trovärdighet.

5.4 Bearbetning och analys

Till större del skulle vi kunna säga att vår studie bygger på både intervjuer och textanalyser som material till analys och bearbetning. Den kvalitativa analysen har syftat till att undersöka närmre på hur fritidslärare gett språkliga redogörelser som vi använt oss av där deras svar på intervjufrågorna gett olika teman som vi sedan har satt i förhållande till vårt syfte, frågeställningar och teori. Bearbetning av intervjuerna gjordes först efter vi genomfört alla intervjuer, trots det så var rekommendationen att man skall börja transkribera intervjuerna nästan direkt (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Vi kände att det bästa vore att transkribera intervjuerna som man själva hade haft mer explicit ansvar över eftersom vi turades om att leda intervjun. Transkriberingen gjordes på så sätt att vi skrev ner allt som informanterna hade sagt under intervjun där vi även var tydliga med vem som sagt vad ifall det var informanten som pratade eller någon av oss intervjuare. För att tolka transkriberings texten öppnade vi var sitt dokument för att sedan ta fram svar som lärarna gett som vi anser var viktigt för studien, detta för att reflektera över materialet vilket är något som Ahrne och Svensson (2011) tar upp i hur intervjuer kan tolkas.

Abduktion är inom vetenskapsfilosofi en term som är en blandning av både induktion och deduktion, där forskaren växlar mellan teori och empiri och låter förståelsen stegvis växa fram, vilket vi gjorde på liknande sätt i vår studie vi tog först del av forskning där vi sedan producerade data genom intervjuer mellan dessa tillfällen så tog vi åt oss av olika teorier och reflekterade över materialet som vi samlat in men även av tidigare forskning och litteratur, på så sätt växte en förståelse för empirin fram (Svensson, 2015). En tematisk analys användes för att de olika faktorer intervjuerna gav, kunde delas in i teman för att beskriva komplexiteten kring delaktighet och inflytande (Braun & Clarke, 2006). Vi har inte använt allt från materialet utan valt ut det vi tycker är relevant till syftet av studien.

En tematisk analys är en metod där man kan analysera producerat material och sedan dela in resultatet i olika teman. Braun och Clarke (2006) betonar fördelen med en tematisk analys då metoden är anpassbar för att den inte har en teoretisk ram att hålla sig inom. Tematisk analys är en metod som delas in i sex steg som man följer när man analyserar data. Vi har följt alla sex steg. Första steget som vi gjorde var att bekanta oss med det insamlade materialet genom att man transkriberar data och gå igenom materialet. I steg två började vi koda materialet, kodningen innebär att man då strukturerar upp materialet så att man kan uppfatta vad som är intressant för studien. Under kodningen så växte tydliga teman fram vilket leder till steg tre i den tematiska analysen där man sorterar in resultatet i olika teman. I steg fyra så granskade vi våra teman så att dessa stämde överens med syftet och de frågeställningar som vi har, detta leder sedan vidare till steg fem där man sedan namnger de teman som gav avtryck i resultatet vilket i vårt fall blev fem olika teman. Sista steget som gjordes beskrivs respektive teman och där resultat styrktes med citat från informanterna (Braun & Clarke, 2006).

5.5 Metoddiskussion

Efter funderingar om vilken metod vi skulle välja valde vi kvalitativa metoder där vi kom att använda oss av intervjuer. Vår första tanke var att få en övergripande bild genom att göra en kvantitativ studie där vi skulle skicka ut enkäter men efter olika överväganden ville vi få ökad förståelse för hur fritidslärarna talar om barns inflytande och delaktighet och diskutera våra frågor utefter de rekommendationer som Ahrne och Svensson (2011) ger om intervjuer. Detta framhålls som en bra metod för att få tillgång till tankar och resonemang kring valt ämne och ett mer fördjupande analysmaterial till sin studie. En intervjuguide sammanställdes med deskriptiva frågor som vi fann kunde relateras till vår tidigare forskning och vårt syfte. När vi skickat ut informationsbrevet och satt oss ner för vår första intervju blev det tydligt att bara för att man fått läst om forskning kring ämnet var det inte alls självklart att man skulle få likadana svar och på vilket sätt varje respondent uppfattar ämnet och tolkar frågan som ställdes. Intervju som metod gav olika stor mängd information till respektive fråga där vi snabbt märkte att informanterna hade en tendens att tala mer om vissa delar än andra vilket i slutändan vid sammanfattning av resultatet gav oss mycket information som vi behövde ge plats för men också mycket intressant som fick tas bort. Ibland upplevde vi att man försökte rikta in informanterna mot den tidigare forskningens resultat och litteratur man själv tagit del av och uppmuntra aktivt till fler frågor just för att få så stor mängd av materialet, vilket kan vara lätt hänt enligt Ahrne och Svensson (2011).

Intervjuerna gjordes på plats i skolorna med lärarna närvarande och upplevdes av oss som väldigt givande att ta del av för att förstå hur de talar om sitt arbete. Corona var en annan central faktor som även gjorde att vi fick föreslå zoom eller telefonsamtal för att kunna nå ut till fler deltagare. Vi hade fått ihop 6 men i slutändan hade vi endast 4 på grund av två bortfall som berodde på olika omständigheter såsom tidsbrist att medverka. Ahrne och Svensson (2011) tar upp att en bra utgångspunkt är att försöka intervjua 6–8 personer för att få tillräcklig med analysmaterial men också varierande svar. Detta kan vi vara kritiska till i vår studie då vi kände att vi fick material men att vi ändå hade kunnat få ett större underlag och mer liknande kontra olika svar. Vi kan nu i efterhand förstå att vi borde ha börjat transkriberingen av intervjuerna direkt och inte väntat med det tills sista intervjun var gjord. Detta för att kunna spara in på tid då studien hade en tidsbegränsning. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) nämner detta som ett effektivt sätt där man sparar tid och där även minnet är som “färskast”.

Inledningsvis hade vi en tanke om att intervjun skulle ge mest och kanske bäst information till vårt arbete samtidigt som vi nu i efterhand kan se att observationer ytterligare skulle ha fungerat som ett komplement till intervjuerna för att se om det fanns en skillnad mellan uttalande och agerande (Ahrne och Svensson, 2011). Detta hade dock varit svårt, kanske särskilt nu i Corona-tid när vi lever i en pandemi där distans föredras jämfört med närkontakt. Vad som är viktigt att komma ihåg och vara kritisk till är att det trots allt inte måste vara så att den information vi fått till oss i intervjuerna är så lärarna utför sitt arbete. Eftersom det sker ett identitetsskapande genom att intervjupersonen presenterar sig för oss så kan vi inte vara helt okritiska till att allt som sägs är "sant" av anledning att det kan vara andra faktorer såsom rädsla för yttrande eller skam över vad man har att berätta som kan ha en roll i vad som sägs enligt Ahrne och Svensson (2011). Under intervjuerna visade vi att vårt intresse var genuint och att vi var intresserade av deras erfarenheter samt att vi stod bakom en etik som skyddade dem och deras yttringar. Detta tror vi kan ha gett dem chansen att känna en trygghet att våga vara öppna för våra frågor utifrån att vi tydliggjort vårt syfte, hur intervjun kommer gå till och vilka etiska principer som studien värderar och omfattar.

5.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Esiasson m.fl. (2017) förklarar att reliabilitet och validitet handlar om hur tillförlitlig ens studie är. Det är viktigt att man tar hänsyn till studiens tillförlitlighet när man gör en empirisk studie. Reliabilitet visas på hur forskaren har kunnat besvara sina frågeställningar med metoden de använt och hur tillförlitlig resultatet blev och validitet visas på ifall det som skulle undersökas har undersökts. Vi intervjuade fritidslärare med utbildning inom yrket som vi forskar i och vi anser att intervju var rätt metod eftersom vi ville få en djupare insikt över lärarnas uppfattning kring delaktighet och inflytande, en nackdel är att man inte kan veta till hundra procent hur sanningsenliga lärarna är vilket kan påverka validiteten. Bristfällig reliabilitet kan bero på ifall det skett slarvfel eller slumpmässiga fel i insamlingen av data eller vid bearbetningen av data.

Tillförlitligheten är hög i vår studie eftersom metoden vi valde att använda oss av har gett oss svar och data som berör studiens syfte och frågeställningar där vi även spelade in intervjuerna. För att få en hög reliabilitet som möjligt så skrev vi ner exakt ord för ord vad fritidslärarna sa, vi lyssnade även ett flertal gånger på intervjun för att se ifall vi hade hört och skrivit rätt, detta för att minska risken för slarv och slumpmässiga fel. Vi skickade inte heller ut frågorna i förväg eftersom vi inte ville att lärarna skulle förbereda sina svar utan de fick bara veta i förväg att studien skulle handla om inflytande och delaktighet, vi berättade inte heller för fritidslärarna vilka vi skulle intervjua för att reducera att de innan skulle diskutera och prata hop sig. Generaliserbarheten kan bli problematisk i vår studie eftersom vi endast hade 4 informanter vilket gör att det kan vara svårt att dra generella slutsatser över resultatet. För att få en generaliserbarhet så krävs det att man intervjuar fler informanter men att man även tar till sig andra metoder som exempelvis observation. Ifall vi hade mer tid så hade vi både intervjuat fler och utfört observationer, det ultimata hade varit fältstudier med intervju (Esiasson m.fl, 2017).

5.7 Etiska överväganden

De etiska överväganden som vi beaktat och tagit hänsyn till är från Vetenskapsrådet (2017). Vetenskapsrådet (2017) tar upp viktiga aspekter gällande villkor hur forskning skall gå till och i vårt fall är detta relaterat till hur insamling av data samt vilka etiska aspekter som är viktiga att tänka på i relation till informanten. Krav som att informera deltagarna om vad studiens syfte är, vad den berör, vad för villkor deltagarna har samt rätten om att det är valfritt att delta och att de kan avbryta sitt deltagande när de vill. Hänsyn har tagits till kraven som finns gällande att bevara deltagarnas medverkan och integritet. Informationsbrev skickades ut om studien där de blev informerade om deras villkor och rättigheter och förfrågan om deras samtycke ifall de ville vara med och medverka. I brevet står det även skrivet om att skolan och deras identitet kommer att skyddas och att anonymitet gäller och att insamlad data endast kommer att användas till bearbetning och analys för studien

6. Resultat

I resultatet kommer vi att visa delar av de olika intervjuerna som vi kopplar till vårt syfte och i sin tur tidigare forskning och litteratur. Genom de fyra intervjuerna så har vi tagit del av fritidslärares tankar om hur de möjliggör för barns inflytande och delaktighet och vilka faktorer som spelar in. Vi har bearbetat och analyserat data genom en tematisk analys där vi också har relaterat till teorin symbolisk interaktionism och relationella perspektivet. Vi har jämfört likheter och skillnader mellan lärarna och utifrån detta relaterat till den forskningen och litteratur vi redogjort för. De teman som blev synliga har vi därefter formulerat till rubriker där vi sedan presenterar resultatet som vi fick fram. Följande rubriker är: Lyhördhet för barnen, möjlighet till inflytande och delaktighet, stora barngrupper, barns sociala kompetens och fritidshemmets miljö. För att styrka våra tolkningar och svar så har vi citerat vad fritidslärarna sagt. Eftersom vi gett pedagogerna full anonymitet så har vi valt att använda oss av fiktiva namn till våra respondenter vi har därför valt att namnge dem för Erik, Robin, Lisa och Kim. Termerna informanter och intervjupersoner kommer användas i resultatet för att beskriva de fritidslärarna som deltagit i studien.

6.1 Lyhördhet för barnen

Inflytande och delaktighet förklarades av informanterna som en viktig del i verksamheten och att detta sker genom att ge möjlighet, se intressen och behov där man kan utveckla, utmana och förverkliga barns inflytande och delaktighet. Barnen får delaktighet genom att de får ta del av upplägget som lärarna bestämt i förväg och att de får bestämma över vardagliga situationer (Arnér, 2009).

Inflytande och delaktighet är superviktigt på fritids, men det kan också vara väldigt svårt, att få det att fungera om man inte är väldigt tydlig med hur man skall göra det. Så mycket med inflytande i fritids handlar om att se intressena barnen har, se saker de vill göra och hjälpa de att göra det större, hjälpa de att bygga på det och utveckla det. (Robin)

Robin förklarar svårigheten med att få inflytande och delaktighet att fungera om det inte finns en tydlighet i hur upplägget med arbetet kan gå till. Kim belyser vikten av att ha ramar som verkar för barns inflytande och delaktighet där man tar in barnen i processen och försöker skapa möjlighet till inflytande och delaktighet genom att ha strukturerade ramar. När man tar in barnen i en process som man redan strukturerat upp i förväg tolkar vi som ett sätt att se barn som medskapare där barn har ett eget aktörskap (Elvstrand, 2013).

Det är ju väldigt viktigt oftast så blir det ju så att man som personal många gånger gör ramarna nu ska vi jobba med temat rymden men man försöker få in dem, vad tycker ni? vad är intressant med rymden? vad vill ni jobba med? vad ska vi göra för någonting? Ah men dem vill göra aliens, ja visst då gör vi rymdvarelser och bygger ett månlandskap, vi gör en rymdraket så att man försöker få barnen att bli delaktiga i temaarbetets innehåll även fast vi kanske strukturerat ramarna sen är det ju mycket som lärare i fritidshem så är det ju att jobba situationsstyrt det som uppstår för stunden här och just nu att man försöker vara lyhörd och se vad är det som är på gång vad tycker dem är intressant just nu. (Kim)

Erik förklarar att fritidshemmets kontext är beroende av ett samspel mellan barn och lärare och att det är det samarbetet som är inflytande och delaktighet. Von Wright (2000) förklarar att i det relationella perspektivet så sker inflytande och delaktighet i olika samband, där ett

samspel mellan lärare och elev är betydelsefullt och som ligger till grund för att skapa miljöer där barns delaktighet och inflytande blir möjlig. I jämförelse med de andra informanterna tar Erik också upp målet att eleverna skall bli demokratiska medborgare mot bakgrunden av skolans uppdrag Lgr 11 (Skolverket, 2019).

I vårt uppdrag så ska vi medvetandegöra och forma eleverna till så här demokratiska medborgare som vet om sina rättigheter och fritidshemmet ska vara en plats där de får känna på sina rättigheter, så här att deras röst har ett värde liksom och vad ska man säga det är egentligen att vi lärarna tillsammans med eleverna formar fritids tillsammans det är konkret inflytande och delaktighet. (Erik)

Lisa uttrycker också att samspelet som sker är viktigt för att möjliggöra barns inflytande och delaktighet, hon tar även upp det Robin har nämnt om intresset att hjälpa barnen att utveckla sina idéer och att det effektivaste sättet att fånga upp barns intressen och idéer är genom samspel. Skolverket (2019) syftar på att undervisning där eleverna får ta del av demokratiska arbetssätt och där det finns ett samspel mellan eleverna och lärarna kan leda till att delaktigheten blir större samtidigt där eleverna genom elevinflytande utvecklas.

Men sen tycker jag nästan en viktigare sak det är det här när man samspekar med de, antingen ute när man är ute på rast eller inne när man sitter och samtalar med några, också fångar man upp någonting de säger också hjälper man de att spinna vidare på det. Jag tycker nästan det är det bästa sättet. (Lisa)

Lisa nämner att hon intervjuat barnen för att få reda på vad de anser är bra med fritids. Westlund (2011) förklarar att intervjuer är en metod att använda sig av för att ta reda på vad barnen tycker och tänker om verksamheten. Lisas utsagor visar på att barnen tycker att de får bestämma själva över vad de vill göra där hon präglas av tanken att om man är lyhörd för barnen så får barnen möjlighet att utöva sin intressen.

Jag tycker det är jätteviktigt, igår på samlingen så intervjuade jag de lite och frågade vad som är så bra med fritids. Och då säger de ju de att man får välja själv, man får bestämma själv om man vill vara inne eller ute och man får själv bestämma vad man vill göra. Det skall man vara lyhörd för tycker jag som pedagog och låta de få det utrymme att göra det som intresserar dem, jätteviktig. Och jag tycker att vi som yrkeskår är bra på att fånga upp barnens intressen, det är mycket det här som är deras värld, som är medialt också som vi kan ta in i vår verksamhet. (Lisa)

Fritidslärarna poängterar att fritidshemmet skall vara en arena där man har en aktiv ställning som utgår från en lyhördhet för barnen detta anser även Johannesen och Sandvik (2008) som en viktig del i verksamheten och att inflytande och delaktighet också handlar om att bli lyssnad på. Genom att observera, lyssna och se vad barnen intresserar sig för leder det till att lärarna kan planera verksamheten utefter barnens intressen framhåller Johannesen och Sandvik (2008). Det är inte bara viktigt att lyssna på det verbala utan även se till barnens kroppsspråk vilket också kan skapa inflytande, lärarna kan utan att fråga ut barnen se deras intressen och använda detta som en grund för planering av aktiviteter och teman i verksamheten (Johannesen & Sandvik (2008). Observation av kroppsspråket och att tolka barnens symboliska uttryck riktar sig mot symbolisk interaktionism. Fritidslärarnas utsagor visar på att interaktionen är ledande i verksamheten och utifrån ett relationellt perspektiv så kan lärarna som använder sig av ett demokratiskt förhållningssätt skapa förutsättningar för inflytande och delaktighet.

6.2 Möjlighet till inflytande och delaktighet

Att skapa miljöer är något som intervjupersonerna anser är centralt för att barnens tankar och idéer skall kunna framföras för att sedan låta barnen medverka i verksamhetsplaneringen. I symbolisk interaktionism så är miljön en viktig del, där meningsskapande sker både till miljön i sig och interaktionen mellan människorna som är där (Blumer, 1969; Sandberg & Heden, 2011; Trost & Levin 2010). Erik poängterar att barnens önskemål behöver vara rimliga för att barns inflytande ska bli möjligt.

Ett konkret exempel är att vi startat en fotbollsklubb på fritids och det är från barnens initiativ så det är en konkret sak när det verkligen gick igenom, deras idéer blev till verklighet. Vi kanske inte genomför alla deras idéer till verklighet men det är att skapa miljöer där de kan få lyfta fram sina idéer. Vi kan ju inte säga ja till att hämta glass varje gång liksom men vi kan säga ja till så mycket annat. Ta in dem i processen. (Erik)

Kim talar om att inflytande och delaktighet kan göras genom att påverka processen där barnen får tillfället att välja vad för högläsning som ska läsas, vilka spel som ska spelas eller att de blir tillfrågade vad de vill göra i skogen. Kim framhåller att man tillsammans med barnen gör tankekartor för att skapa förståelse för vad de vill göra i temaarbetet. Detta visar exempel på hur barn blir medskapare i verksamhetskontexten som Elvstrand (2013) uppmärksammar.

[...] eller likadan högläsning vilken bok vill ni att vi ska läsa man kan presentera fyra olika böcker så att man får ge dem en möjlighet att vara med och påverka, vilka spel ska vi ha när vi spelar spel? och så vidare likadant när man går till skogen vad vill ni göra? ja men då kanske det är någon som vill bygga en koja ah men då gör vi det. (Kim)

Snart kommer vi börja lite med julskapande och då är det också att antingen dukar vi fram lite olika, eller frågar barnen vad är det ni vill göra och likadant när vi ska starta ett nytt tema presenterar vi det på samlingen och man kan då göra tankekarta där dem får skriva upp saker dem vill göra och så försöker vi då planera upp så att vi får in det. (Kim)

Lisa och Robin lyfter fram att man kan använda observation av barns lek för att ta vara på barnens intressen och att de på så sätt får inflytande. Genom observation får man enligt de båda en naturlig ingång i att ta del av barnens lek och att detta på så sätt ge barnen stöttning i utvecklandet av leken.

Nu hade vi några tjejer som tog bandyklubbarna och låtsades att de var käpphästar, och då tänker jag så här, då gör vi käpphästar efter nyår på vårterminen, då hjälper vi de göra det, det är en form av delaktighet tycker jag att man fångar upp vad som intresserar dem och vilka lekar de gillar också stöttar man de lekarna också möjliggör man för barnen att leka det de är intresserade av (Lisa)

Många av de aktiviteterna vi har är ju just aktiviteter som våra elever vill göra. Talang härstammar från sommarlovet när de skulle börja tvåan och de spontan gjorde talangshower på sommarlovet när det var typ tio barn. Då märkte vi att det fanns ett intresse av det här och då frågade vi dem, skulle ni vilja att vi gör något mer av det här, bygger på det? Så mycket med inflytande i fritids handlar om att se intressena barnen har, se saker de vill göra och hjälpa de att göra det större, hjälpa de att bygga på det och utveckla det. (Robin).

Robin berättar att man fångar upp idéer under fritidshemstiden och att barnen lyfter fram saker som de hade velat göra. Han förklarar också att hans barngrupp får inspiration av barns upplevelser från andra fritidsavdelningar. Dessa idéer får han till sig genom att barngruppen

frågar om de kan göra samma sak och utifrån det kan han ta ett beslut ifall det är genomförbart eller ej.

Mycket blir att man kanske fångar idéer de säger eller frågor de har. I alla fall när det inte är lov och sådant, då blir det mer att de frågar - *De här gör dem här, skulle vi kunna göra det? Då säger man: Ja, varför inte.* Typ nu har vi börjat med fritids värddar, för de märkte de att några i tvåan hade. Att det var några barn där som fick typ ha ansvar för listan och svara i telefon och sådana saker och känna sig lite vuxna. Då var det några av våra som frågade det, då var det så, - *ja, jomen visst!* Så nu har vi liksom varje vecka så är det två som får vara fritids värddar och då får de ha hand om telefon och listan, när vi har bio så är de där och poppar popcorn och presenterar filmen, och så här. Då är det ju något de har lyft. (Robin)

Samlingar beskriver Lisa som ett annat tillvägagångssätt för att demokratiskt få en idé om vad barnen vill göra vilket kan relateras till det politiska deltagandet (Elvstrand, 2013). Detta upplever hon däremot inte som ett effektivt sätt då deras tankar ibland blir ogenomtänkta enligt henne och att det mest effektiva sättet att möjliggöra för barns inflytande är genom att man fångar upp deras tankar, idéer och frågor i stunden som mer hör till det sociala deltagandet (Elvstrand, 2013). Lisa berättar ännu en gång om en situation där hon använt sig av barnintervjuer för att få ta del av barnens intressen och tankar kring verksamheten.

Vi har intervjuer med de en gång per termin, där vi sitter med var och en liten stund bara och kollar av hur de trivs och vad de vill göra mer, det är ju en sak. Alternativet till det när det handlar om delaktighet det är att man har en samling och att man demokratiskt försöker komma fram till vad man vill göra, det är en sak. Men jag har upplevt under åren att det oftast kan bli lite så här, men lite ogenomtänkt från deras sida, att sitta här och nu och krysta fram vad de vill göra på fritids, det blir inte lika naturligt som när man fångar det i stunden. Jag tycker att det sättet är mer effektivt. (Lisa)

Intervjupersonerna visar på olika sätt att de skapat miljöer för delaktighet och inflytande och där de har tagit vara på barnens intressen och önskemål. Enligt Westlund (2011) så är detta ett sätt för lärarna att arbeta med inflytande och delaktighet, att man skapar möjlighet till det och där barnen själva får välja och bestämma vad de vill göra. När barnen varit med och påverkat på fritidshemmet genom förslag på vad de vill göra eller där barnen fått lyfta fram sina idéer och önskemål i verksamheten kan detta relateras till Johansson (2004) som poängterar förslag som ett sätt att skapa inflytande och delaktighet. Arnér (2009) förklarar att om lärarna har ett relationellt synsätt där de reflekterar över sin yrkesroll och deras syn på barns intressen och sociala utveckling så kan de skapa förutsättningar som exempelvis olika miljöer i verksamheten där barn får möjlighet till inflytande och delaktighet.

6.3 Stora barngrupper

Fritidslärarna påpekade att barngruppen är en viktig faktor i arbetet kring barns inflytande och delaktighet. De har stora barngrupper att ha ansvar över i fritidshemsverksamheten. Flera studier och en utredning (Elvstrand, 2013; Falkner & Ludvigsson, 2016; SOU:2020:34) belyser att storleken på barngrupperna kan påverka barns delaktighet och inflytande.

Vad som påverkar våra val, det är självklart elevgruppen. Det finns alltid begränsningar beroende på barngruppen, vi har liksom 48 barn. Vad är liksom möjligt med den här barngruppen. Vad har de för förutsättningar och vad har de för behov och intressen liksom. (Erik)

Eriks möjlighet att skapa inflytande och delaktighet är genomsyrad av vad för typ av barngrupp det är. Barngruppen är begränsad till antal men också att varje grupp med individer ger olika utgångspunkt att se intressen och behov. Erik har ett större fokus på barngruppen jämfört med Robin och Lisa där de talar mer om barngruppen i relationen till personalantal. Robin och Lisa påpekar en svårighet att möjliggöra inflytande och delaktighet för barnen på grund av att antalet barn är för stor i jämförelse med personalantal.

Det påverkar ju jättemycket, det är som de säger, det är enklare att lyssna på barnen om man har mer resurser, det säger ju sig självt, är man mer personal eller färre barngrupper, mer personal per barn helt enkelt så är det ju enklare att göra fler saker och gör man fler saker, så kan man ju utgå från deras intresse mer. (Robin)

Enligt Robin blir inflytande och delaktigheten begränsad i relation till att möjliggöra för barns intressen. Med ökat antal personal per barn anser han se ett ökat utrymme för fler aktiviteter och det kan i sin tur utgå mer från fler barns intressen. I statens offentliga utredningar är det just det ökade barnantalet som anses vara en del som är avgörande för verksamhetens förutsättningar att skapa inflytande och delaktighet (SOU: 2020:34).

[...] men sen tycker jag förutsättningarna är inte lika bra. Alltså som när man var två personal på en grupp om tjugo barn, det är ju en helt annan sak, dels för att en grupp med tjugo barn, där kan man mycket mer jobba med gruppen än när man är fyrtioått barn. Det är många relationer för barnen att hålla reda, det är många relationer för oss att hålla reda på, det är många föräldrar som man skall samtala och samverka med. Det är svårare helt klart. (Lisa)

Lisa framhåller att hon vill göra mer med gruppen men utefter verksamhetens förutsättningar så blir det invecklat med tanke på antal barn men också de antal relationer som följer med varje barn. Falkner och Ludvigsson (2016) tar upp problematiken med för stora barngrupper där man som lärare kan känna att man behöver fokusera mer på att ha koll över den stora barngruppen vilket har en påverkan på barns delaktighet och inflytande. Kim lyfter fram svårigheten med att skapa delaktighet för alla barn.

Vi har ju oftast 48 barn på fritids och oftast när jag pratar om delaktighet så är det ju oftast ett gäng som gärna är snabba på att tala och det är alltid några som kanske sitter tysta just för att få med alla så behöver man se ah men vad tycker Pelle nu, vad har Stina och kalle sagt vad dem tycker och det är ett dilemma när man har stora barngrupper att få med alla barn på banan och få alla barn delaktiga när man är tre vuxna och 48 barn. (Kim)

Kim beskriver generellt att det är svårt att skapa delaktighet och lyfter fram komplexiteten med att det inte alltid är likvärdigt för alla barn när det kommer till att få chansen att utöva inflytande och delaktighet. När vissa barn tar mer plats i verksamheten blir detta ett dilemma med de stora barngrupperna. Hon lyfter precis som Robin och Lisa barngruppens antal i samband med personalantal som en stor faktor i problemet med att möjliggöra inflytande och delaktighet.

Statens offentliga utredning (SOU: 2020:34) har visat på en markant ökning i barnantal i fritidshemsverksamheten, detta har i sin tur gett personalen fler barn per lärare när personalen inte fått genomgå en likadan ökning. Undervisningen blir lidande enligt lärarna i Statens offentliga utredning (SOU: 2020:34), vilket vi tolkar som att lärarna i vår studie visar när de samtalar om möjligheterna på fritids men att problematiken med stora barngrupper gör att verksamheten inte har handlingsutrymme för att anpassa undervisningen, se alla barn och skapa fler aktiviteter eller möjligheter i fritidshemmet.

6.4 Barns sociala kompetens

Lärarna lyfter fram barns sociala kompetens och att de framhåller språkliga och kulturella aspekter samt svårigheter att göra val som faktorer som kan komplicera processen att ta initiativ eller aktivt delta i inflytande och delaktighet. I statens offentliga utredningar (SOU: 2020:34) beskrivs hur språk, kultur och barns kompetens inverkar på inflytande. I läroplanen centrala innehåll finns språk och kommunikation som syftar just till att alla barn skall kunna kommunicera och göra sig förstådda i samtal (Skolverket, 2019).

Det kan vara social kompetens, det kan vara att de inte liksom, har det i sig, de tycker att det är jobbigt att göra val. Barn i vårt samhälle nu, gör ju väldigt mycket fler val än vad kanske barn för tjugo år sedan gjorde. Det är ju både bra och dåligt. Det är ju bra att de får möjlighet att göra valen men det är också ganska jobbigt att ha massa val att göra hela tiden. (Robin).

Robin berättar om barns sociala kompetens som en av faktorerna men hans fokus ligger i komplexiteten för barnen att behöva göra val. Han uttrycker sig som att det är bra att det finns val, men att det också kan för barnens del uppfattas som något motigt och vissa anser han har extra svårt för det. Även perspektivet på samhället tar Robin upp när han förklarar hur barns förutsättningar har förändrats med tiden och att det enligt honom kan vara både positivt och negativt. Fritidslärarna Erik och Lisa talar om förmågan att som barn kunna förklara eller berätta om tankar och idéer på ett förståeligt sätt för att på så sätt framföra vad man vill göra så att läraren kan ta vara på barns intressen.

Det finns språkliga aspekter och kulturella aspekter, men vi kan ta det språkliga aspekterna om man har en sämre språklig förmåga, vilket är ett verktyg för att kommunicera om man brister i det så har man svårigheter att lyfta fram sina idéer. (Erik)

Så är det nog helt automatiskt, att de som inte formulerar några önskemål, det är svårt att fånga upp vad de vill, och har man många barn som kräver mycket av en som vuxen, då går ju mest energi och mest tid åt till de barnen. (Lisa)

Erik visar även att kulturella aspekter som en del men framförallt den språkliga aspekten som väsentlig. Lisa trycker även på svårigheten att som lärare förstå barnen men också att det finns en avvägning i vad som prioriteras om det är mer eller mindre energikrävande barn i relation till tidsaspekten. Erik beskriver även en annan problematik såsom inte bara att kunna uttrycka sin önskan som Lisa och Erik ovan tagit upp utan också att man kan kommunicera med det svenska språket.

Dem som har en bra språklig förmåga, en kommunikativ förmåga och kan kommunicera med det svenska språket dem har det lättare för att få oss att förstå vad dem menar. Så enkelt är det dem som har en sämre förmåga att kommunicera blir underlägsna än dem som är bättre på att kommunicera och därför blir det så. Och vi försöker medvetet arbeta kring det också men det är svårt. (Erik)

Erik poängterar det svenska språket som en kommunikativ förmåga. Vi tolkar resonemanget som att han menar på att en maktställning existerar mellan de barnen som har en mer språklig kompetens och de som har en sämre förmåga att överföra sina idéer och att de blir "underlägsna" i detta sammanhang på grund av bristande språkkunskap.

I Statens offentliga utredningar (SOU: 2020:34) beskrivs hur barn med ett modersmål annat än svenska språket kan ha svårigheter i att utöva inflytande. Detta kopplar vi till symbolisk interaktionism där människan använder sig av symboler exempelvis språket för att förstå och tolka sin omgivning. Därav så blir barnets språkliga förmåga viktig i den sociala interaktionen för att skapa en gemensam förståelse i den definierade situationen (Trost & Levin (2010)). I Lago och Elvstrand (2019) beskrivs hur barnen kan ta plats och blir inkluderade i det sociala samspelet men också att barnen kan bli exkluderande på grund av faktorer såsom hur barnen anpassar sig efter normer och den sociala interaktionen med andra. Därför blir den sociala kompetensen som lärarna påpekar som en viktig förmåga också något som styr vilka möjligheter barnen kan få i inflytande och social delaktighet i fritidshemmet.

6.5 Fritidshemmets miljö

Fritidsverksamhetens miljö påverkar vilken verksamhet som kan bedrivas i form av aktiviteter. Den fysiska miljön såsom hur de är möblerade eller storleken på lokalerna tillåter också en viss typ av lärmiljö. Lokalerna spelar en roll i hur inflytande och delaktighet kan göras då vissa aktiviteter kräver ändamålsenliga lokaler där pedagogerna har möjlighet att ta in barns intresse och behov i verksamheten (SOU: 2020:34).

Man får ju alltid ta hänsyn till stora barngrupper och sen kan jag tycka en sak som också är väldigt viktigt det är lokalerna. Ändamålsenliga lokaler för fritidshemmet för numera är ju nästans alla fritidshem inne i klassrum som är möblerade som klassrum till och med många klassrum som har skolbänkar, men sån ränna i skolbänken så att det är svårt att lägga ut en sån vaxduk för att man inte har släta bord ens. Så visst är det mycket man får tänka på om vad är det vi har och har man 48 barn bara en samling för 48 barn i ett klassrum är problematiskt. Så jag tycker ändamålsenliga lokaler är väldigt viktigt och pratar vi om lokaler så tycker jag att någonting man ska tänka på också är lärmiljön att hur viktigt det är vilken lärmiljö man har på sitt fritids. (Kim)

Kim tar upp problematiken med lokaler som är möblerade som klassrum istället för fritidshem som har en mer passande uppbyggnad av rummen. Vi tolkar det som att Kim menar att fritidshemmet behöver ha egna lokaler som ger bättre förutsättningar mot fritidshemmets uppdrag där lärarna kan skapa miljöer som lämpar sig bättre för fritidsverksamheten. Eftersom fritidsverksamhetens lokaler är inne i klassrummen och inte i egna fritidshemlokaler så påverkas lärmiljön och förutsättningarna för en ändamålsenlig verksamhet vilket statens offentliga utredningar (SOU: 2020:34) även nämner. I Statens offentliga utredning så har lärarna påpekat hur lokalerna de har tillgång till är dåligt anpassade för verksamheten som skall bedrivas. Erik och Robin betonar båda den fysiska miljön som viktig i skapandet av inflytande där Erik också hävdar en ständig begränsning i förhållande till miljön.

[...] omständigheter i samhället också, vi kan liksom inte förverkliga vissa saker som vi vill på grund av Corona exempel, det där är omständigheter ute i samhället men det finns även omständigheter i den fysiska miljön som vi inte kan göra, det finns alltid begränsningar beroende på miljön (Erik)

Nu är det ju, det här året har ju varit sämre skulle jag säga i elevinflytande än vad det har varit i tvåan, det är ju mycket för att vi har sämre förutsättningar här med lokaler, här har vi en stor lokal istället för i tvåan där vi var nere i en annan byggnad när vi hade mer små rum, då är det ju mycket enklare, då kan man ju dela upp rummen och då kan man ha olika aktiviteter på olika ställen, det funkar inte riktigt här, då blir det mer en stor aktivitet. (Robin)

Robin beskriver även svårigheterna med miljöns förutsättningar såsom antal rum och att detta går ut över antal aktiviteter delat på antalet rum som fritids kan tillhandahålla. Lisa påvisar att hon är nöjd med sina lokaler i verksamheten men har ändå en insikt i att andra lärare inte har samma uppfattning.

Jag tycker vi har ganska bra lokaler för fritids, det är nog inte alla som håller med om det, men jag tycker det, jag gillar att vi har ett stort rum här, några små rum och två klassrum och sedan kan vi även ha, de kan även vara ute. Det är väldigt sällan vi säger nej så att de får gå ut, vi turas om att vara ute med de, är det bara hyfsat väder så är det många som väljer det och då blir det bra miljö inne och ute. Men hade vi varit fler vuxna, eller ännu bättre, färre barn, då är det klart att vi hade kunnat jobba bättre. (Lisa)

Lisa belyser också möjligheten till uteverksamhet som ytterligare "lokal" som kan komplettera innemiljön. Den slutsatsen som Lisa drar är även att bra väder bidrar till att fler är ute och att det medverkar till bra inne och utemiljö. Här poängterar hon igen den stora barngruppen och personalantalets påverkan för lärarnas arbete i verksamheten.

Utformningen av miljön har visats få konsekvenser för planering av aktiviteter samt hur verksamheten kan bedrivas, den har även resulterat i en påverkan för elevernas lärmiljö och hur den formas så som vid val av vilka aktiviteter som kan göras tillgängliga och hur valmöjligheter blir villkorad. Detta är en avgörande faktor enligt Statens offentliga utredningar (SOU: 2020:34) och varför valfrihet och inflytande för barnen kan ha en påverkande effekt. I den symboliska interaktionismen beskrivs miljön som meningsskapande enligt flera forskare (Blumer, 1969; Sandberg & Heden, 2011; Trost & Levin, 2010).

7. Slutdiskussion

Syftet med studien var att undersöka hur fritidslärare talar om arbetet med inflytande och delaktighet i fritidsverksamheten och vad lärarna anser är betydelsefulla faktorer som kan möjliggöra men också påverka barns inflytande och delaktighet. För att analysera resultatet och de resonemang som intervjupersonerna gav uttryck för så har vi relaterat till teorier om interaktion där symboliska interaktionism och relationella perspektiven står i fokus i analys och diskussion.

7.1 Fritidslärarnas arbete med inflytande och delaktighet

I avsnittet lyhördhet för barnen beskriver fritidslärarna hur barn får inflytande och delaktighet och vad för roll lärarna har i verkställandet. De poängterar att ta vara på barnets intresse som en viktig del i att kunna ge möjlighet till att utöva inflytande och delaktighet. Detta är något som man enligt läroplanen och styrdokument skall arbeta med och där fritidslärare har i uppdrag att erbjuda barnen en meningsfull fritid genom att man planera verksamheten utefter barnens intressen (Skolverket, 2019). Fritidslärarna har också i uppgift att arbeta med inflytande och delaktighet där man skall ge möjligheten för eleverna att bekanta sig med demokratiska principer (Skolverket, 2019).

Fritidslärarna försöker se till barnens intressen och möjliggöra för inflytande och delaktighet i verksamheten men där lärarna i förväg strukturerat ramar för att låta barnen få inflytande i ramarna i med syfte att få verksamheten att fungera. Ramarna tolkar vi som ett sätt att se hur den fysiska miljön struktureras upp vilket Statens offentliga utredningar (SOU: 2020:34) anser är en avgörande faktor i varför delaktighet och inflytande reduceras. Vi kan å ena sidan ha förståelse för att lärarna strukturerar ramar och att dessa är väsentliga för att verksamheten ska vara givande och fungerande, å andra sidan kan vi se att det också begränsar barns inflytande och delaktighet vilket vi kan relatera till Rydén (2020) där det redogörs för att pedagogerna själva anser att det blir en begränsning när man strukturerat ramar i förväg. Detta visar på en tydlig vuxenmakt eftersom vuxnas makt över barnen i verksamheten har en betydelse på hur mycket inflytande och delaktighet som givits vilket även kan begränsa möjligheten till utövandet (Rydén 2020).

Att skapa en verksamhet där barnen kan uttrycka önskemål och idéer är något som fritidslärarna strävar efter detta för att kunna ta in barnen i processen där de kan vara med och påverka verksamhetsplaneringen genom inflytande och delaktighet. Fritidslärarna visar på olika sätt hur detta kan gå till, att man frågar barnen och genom samspel får syn på intressen samt ge valmöjligheter. När man låter barnen vara med och ge förslag är ett sätt att ge barnen inflytande och delaktighet (Johansson, 2004). Intervjupersonerna nämner även att de fångar upp barnens idéer genom samtal och observationer, där de efter samtal och observation kan stötta och utveckla deras tankar och idéer. Detta är något Westlund (2011) beskriver är bra metoder till att kunna möjliggöra för barns inflytande och delaktighet.

Något som nämndes i utsagorna var att de idéer barnen har behöver vara rimliga nog för att de skall kunna vara genomförbara. Vi håller med lärarna i att barns idéer behöver vara rimliga på så sätt att de kan implementeras i verksamheten i form av aktiviteter etc. Men vi är också kritiska till rimligheten som sådan. Vi är kritiska på så sätt att det är viktigt att förstå vems rimlighet vi behandlar och fundera kring om och i sådana fall hur barns idéer kan möjliggöras i verksamheten. Detta visar på en balans och samspel mellan lärare och elever men också på att vuxna i slutändan ändå har bestämmelse över det slutgiltiga beslut som tas i verksamheten vilket vi relaterar till Rydén (2020) som hävdar att detta kan påverka barnens inflytande på ett sätt.

Utifrån resultaten vi tagit del av och i relation till tidigare forskning och litteratur så kan vi se vikten i att man som lärare kan reflektera över sitt eget förhållningsätt och förståelse för den maktposition man har i förhållande till barnen. Arnér (2009) belyser detta som en viktig punkt att man som lärare kan reflektera och ha en förståelse för barns perspektiv för att forma en verksamhet som bygger på barns intressen och initiativ. Detta är också vad det relationella perspektivet handlar om att man som lärare kan reflektera över vilket synsätt man har och att man kan komma så nära ett barnperspektiv som möjligt (Von Wright, 2000). Interaktionen mellan lärare och barn är viktig då samspelet i sig kan forma barnets möjligheter i verksamheten vilket symboliska interaktionism och det relationella perspektivet belyser. Något som framgår och som vi kan dra som slutsats är att beroende på vad för synsätt och perspektiv man har på barn och hur man ser på barns intressen, behov och sociala utveckling så kan man antingen skapa förutsättningar och villkor som kan begränsa eller möjliggöra barns inflytande och delaktighet (Arnér, 2009).

7.2 Fritidslärares uppfattning om vad som kan påverka barns inflytande och delaktighet i verksamheten

Stora barngrupper anses av lärarna i studien begränsa verksamheten i vad man kan göra, hur fritidshemmets didaktik blir lidande av att inte se barnens intresse tillräckligt och hur gruppens sammansättning ger villkor för lärarna yrkesutövande. Dessa åtaganden och tankar stöds av vad som även setts som resultat i Statens offentliga utredning (SOU: 2020:34). Elvstrand (2013) poängterar hur barngruppsstorleken påverkar inflytandet och delaktigheten för barnen samtidigt som Falkner & Ludvigsson (2016) påpekar den ökade kontroll som lärare måste ha över gruppen till följd av för många barn. Detta resulterar i ytterligare ansvar på läraren att upprätthålla fler relationer även för barnen. Vi tolkar detta resonemang som att arbetet med inflytande och delaktighet blir försvårat, kanske till och med för både lärare och barn. Intervjupersonerna har alla en erfarenhet av stora barngrupper och hur det påverkar deras arbete och barngruppen samtidigt så är det ett dilemma som Statens offentliga utredningar (SOU: 2020:34) tar upp med större barngrupper i relation till lärarnas mer eller mindre stadiga siffror på antal personal inom verksamheten.

I resultatet visas hur barn begränsas av svårigheter på grund av språk och hur barn som behöver stöd även tenderar att ha svårt att utöva inflytande. I Statens offentliga utredningar (SOU: 2020:34) belyser att dessa problematiker är befintliga och att de har en påverkan på barns inflytande. I läroplanens centrala innehåll i språk och kommunikation finns det mål som tar upp att det skall finnas ett arbete som stödjer barn i sitt språkliga uttryck att framföra sin mening (Skolverket, 2019). I skolans värdegrund belyser likvärdig utbildning och hur skolan har som uppgift att varje barn skall få stöttning även till de som anses ha svårigheter vid måluppfyllelse (Skolverket, 2019).

Barns deltagande och inflytande betonas även i hur barnen har svårt att göra val vilket kan kopplas till Lago och Elvstrand (2019) där barns sociala delaktighet och sociala identitet kan påverkas av tidigare erfarenhet av barns lek där exkludering på olika sätt varit närvarande medverkat till barnets destruktiva relation till den sociala delaktigheten och identitetsskapande. Sammanställningen av resultatet vi fått fram av intervjuerna påpekar den problematik som togs upp i Statens offentliga utredningar (SOU: 2020:34) om lokalers möjligheter. I utredningen tas ämnen så som antal lokaler, utformningen av lokaler och fritidshem lokaler i skolverksamhet upp som bidragande faktorer till varför arbete med inflytande kan hindras i bland annat att göra lokalerna tillgängliga för barnen och den aktivitet de vill göra. Lär miljön påverkas av att lärarna har möjlighet att utveckla den fysiska miljön och finns inte den möjligheten så kan detta påverka elevernas chans till inflytande och delaktighet. I läroplanens fritidshemskapitel står det att undervisningen skall bidra till elevens egna lärande och fortsatta utveckling vilket det i vår studie framkommer inte är fallet eftersom lärarna anser att miljön inte fyller fritidshemmets behov (Skolverket, 2019).

Vi kan utifrån ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv förstå att samspel och interaktion mellan lärare och elev är betydelsefull för elevers utveckling men också att förståelse för sitt sammanhang genom självförståelse och insikt i andra människors uppfattningar är en del i elevens egen identitetsprocess. Om vi skall ta informationen av de resultat som redogörs för och göra en slutsats så kan vi se att förutsättningar är olika för varje barn när de kommer till skolan som verksamhet men vi anser även att vi kan se en problematik i hur informanterna har olika faktorer såsom språksvårigheter, barn i behov av stöd och på detta betonar de den allt för stora barngruppen som gör det svårt för dem att räcka till och stödja alla i deras process. För att samspelet som sker mellan lärare och barn i verksamheten skall fungera så behöver läraren en medvetenhet till sitt eget utövande och en interaktion som bygger på en kommunikation som kan ge ledtrådar i hur barngruppens uppfattningar kan förstås. Kommunikation genom sitt språk är ett viktigt verktyg i att göra sig förstådd och förstå sin omgivning och hur man som barn kan verka inom samspelet.

Detta kan vi se som att skolan inte gör sitt uppdrag och skapar de faktiska förutsättningar som behövs för att alla barn skall kunna uppnå de mål som skolan själva satt upp för sin verksamhet (Skolverket, 2019). Även fast barnen får en utbildning och skolgång kan vi se att de inte får lika förutsättningar att utveckla de mål och förmågor som ställs på dem mot bakgrunden. Alla barn har rätt att få utbildning i Sverige i enlighet med skollagen (2010:800) men vi är kritiska till om varje skola däremot kan förse eleverna med en likvärdig utbildning och lika förutsättningar att delta i verksamheten med inflytande och delaktighet. Vi drar slutsatsen att vi inte tror att fritidshemmet är likvärdig för alla i relation till resultaten om stora barngrupper, social kompetens och fritidshemmets miljö, om vi skall räkna in att förutsättningarna från början inte är tillräckligt bra för att arbetet skall gynna både lärares situation och barns lärande. I relation till symbolisk interaktionismen kan vi se hur vi hör samman med andra i vår miljö och hur det har en direkt koppling till vår egen situation exempelvis hur skolan är utformad med de förutsättningar som finns är starkt sammankopplat till att förmågan att utöva inflytande och delaktighet stärks eller försvagas i takt med barns utveckling.

7.3 Vidare forskning

I studien så använde vi oss av endast kvalitativa semistrukturerade intervjuer med fritidslärare. Vi kände att tiden inte räckte till för att använda oss av fler metoder, en grundtanke var att i början även intervjua barn men det kan ta lång tid och svårt att få godkännande av målsman. Idealet hade varit att intervjua både lärare och barn men även göra en etnografisk studie där man kan observera verksamheten men även delta aktivt för att se hur lärarna arbetar och samspelar med barnen vilket med andra ord kallas för fältstudie. Vi upplever att det behöver göras fler studier kring barns inflytande och delaktighet för att förstå vilken utgångspunkt som barn ges i att få möjlighet till att verka utefter de demokratiska principerna, att fritidslärarna har bra förutsättningar för att möjliggöra detta arbete är viktigt både för att barnen skall utveckla dessa förmågor men också för att de skall kunna användas som en del av att vara aktiva demokratiska medborgare som en del av demokratin i Sverige.

Referenslista

- Ahrne, G., & Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. (1. uppl.) Malmö: Liber.
- Arnér, E. (2009). *Barns inflytande i förskolan: en fråga om demokrati*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Blumer, H. (1969). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Berkeley: University of California Press.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3, 77-101.
https://www.researchgate.net/publication/235356393_Using_thematic_analysis_in_psychology
- Elvstrand, Helene. (2013). *Den villkorade delaktigheten*. I Anders, Fjällhed. & Mikael, Jensen. (Red.) (2013). *Barns livsvillkor. I mötet med skola och fritidshem*. Lund: Studentlitteratur.
- Elvstrand, H. & Närvänen, A-L. (2016). *Children's own perspectives on participation in Leisure-time centers in Sweden*. *American Journal of Educational Research*, 4(6), 496–503. DOI: 10.12691/education-4-6-10
- Ejlertsson, G. (2004). *Enkäten i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 34–54). Stockholm: Liber AB
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts
- Falkner, Carin & Ludvigsson, Ann (2016). *Fritidshem och fritidspedagogik [Elektronisk resurs]: en forskningsöversikt*. Lund: Kommunförbundet Skåne Tillgänglig på Internet:
- Haglund, Björn. (2015). *Pupil's opportunities to influence activities: a study of everyday practice at a Swedish leisure-time centre*. *Early Child Development and Care*, 185(10), 1556-1568. <http://dx.doi.org.ezproxy.server.hv.se/10.1080/03004430.2015.1009908>
- Janson, U. (2013). Delaktighet i lek - en fråga om röst i det barnkulturella. i K. Helander, *Nu vill jag prata! Barns röster i barnkulturen*. Stockholm: Stockholms universitetsförlag.
- Johansson, Inge. (2004). *Barn i fritidshem - Individ, omvärld och lärande*. Stockholm: Forskning nr 21.
- Johannesen, N & Sandvik, N. (2008) *Små barns delaktighet och inflytande: Några perspektiv*. Stockholm: Liber AB

Lago, L., Elvstrand, H., (2019),” Jag har oftast ingen att leka med” [“Usually I have no-one to play with”]: Sociala exkludering på fritidshem [peer rejection in leisure-time centres], *Nordic Studies in Education*, 39(2), 104-120. <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1342094&dswid=-9482>

Rydén, S. (2020). *Pedagogers syn på barns inflytande i fritidshemmet: -en barnkulturell studie*. Stockholm: Barn-och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet. Självständigt arbete på avancerad nivå (magisterexamen), <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1436744/FULLTEXT01.pdf>

Sandberg, A. & Heden, R. (2011). *Play's importance in school*. Mälardalen: Vetenskaplig text SFS, 2010:800. *Skollag*, Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SFS, 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*, Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet

Skolinspektionen (2010). *Kvalitet i fritidshem. Kvalitetsgranskning Rapport 2010:3*. Stockholm: Skolinspektionen.

Skolverket. (2014). *Allmänna råd och kommentarer - fritidshem*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2011, reviderad 2019). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Skolverket.

Skolverket. (2020). *Barnkonventionen i skolan*. Hämtad från <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/barnkonventionen>

SOU: 2020:34. *Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg*. Stockholm

Svensson, P. (2015). *Teorins roll i kvalitativ forskning*. I Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.) (2015). *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 208–219). Stockholm: Liber

Trost, J. & Levin, I. (2010) *Att förstå vardagen: med ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Von Wright, Moira (2000). *Vad eller vem? En pedagogisk rekonstruktion av G H Medas teori om människors intersubjektivitet*. Göteborg: Daidalos.

Westlund, K. (2011). *Pedagogers arbete med förskolebarns inflytande: En demokratididaktisk studie*. Licentiatavhandling Malmö; Malmö högskola

Bilagor

Bilaga 1: Intervjufrågor

Hur ser era dagliga rutiner ut på fritids?

Hur ser du på inflytande och delaktighet?

När tycker du att eleverna får inflytande över verksamhetens upplägg och enskilda situationer?

- Hur mycket känner du att eleverna blir delaktiga i de beslut som tas i verksamheten?

I vilket sammanhang tycker du att barnen får inflytande och vad får de inflytande över?

- Hur genomför och planerar ni för att barns delaktighet ska bli möjliga?

Vilka barn har mest inflytande över valen som görs?

- Hur görs arbetet att möjliggöra alla barns inflytande och delaktighet?

Vad påverkar era val i verksamheten när det kommer till delaktighet och inflytande?

- Hur påverkar förutsättningarna arbetet med barngruppen?
- Vad skulle du säga har förändrats med åren?

Vilken roll eller funktion anser du själv att du har i att möjliggöra barns inflytande och delaktighet.

- Hur ser ditt tillvägagångssätt och strategi ut för att möjliggöra för individ kontra grupp.
- Hur förhåller du dig till din position och inflytande som du har i situationen
- Hur förhåller du dig till det som står i styrdokumentet om inflytande och delaktighet?

Hur ser du på fritidshemmets uppdrag och meningsfull fritid?

- Vad är meningsfull fritid och vem avgör vad som är meningsfullt?
- Finns det en gräns för vad som kan vara meningsfullt och i sådana fall när och varför? (feedback gärna)

Anser du att det finns någon problematik angående elevers inflytande och delaktighet på fritids?

- Vilka faktorer anser du kan vara problematisk när det kommer till inflytande och delaktighet på fritids?

Hur ser er relation ut till kompetensutveckling?

Om ni har varit på en sådan träff, känner ni att upplägget i någon eller viss mån utvecklande?

Bilaga 2: Informationsbrev

Hej fritidslärare!

Vi är två studenter som studerar på Göteborgs Universitet till grundlärare inriktning fritidshem. Vi skall nu skriva vårt examensarbete. I vår studie så intresserar vi oss för fritidslärares arbete och förhållningssätt till barns inflytande och delaktighet i fritidsverksamheten. För oss hade det betydtt väldigt mycket om ni vill medverka i vår studie för att öka förståelsen kring området eftersom forskningen fortfarande är på uppgång samt för att öka förståelsen. Studien skulle utgå ifrån intervjuer med ljudupptagning där vi tillsammans för en dialog kring ämnet. Vi hade gärna velat få kontakt med en pedagog från varje avdelning som har möjlighet att beskriva verksamheten och medverka i studien. Självklart hade det ultimata varit att besöka fritidshemmet och göra intervjuer, men vi har även överseende med att det kan finnas svårigheter att genomföra i nuläget på grund av rådande omständigheter. Som alternativ har vi möjlighet att ha intervjun online.

Examensarbetet är reglerat av regler såsom tystnadsplikt, personuppgiftslagen (1998:204) och Vetenskapsrådet. Detta innebär att personalen och skolans identitet kommer att skyddas och anonymitet gäller. Material som vi samlar in får endast användas av oss i utbildningssyfte till vår bearbetning, analys och sammanställning av studien. All medverkan är frivilligt och man har rätt till att avbryta när man vill.

Med detta brev vill jag be er om ert medgivande och samtycker ni till medverkan så skriv under här och skicka sedan tillbaka det till oss.

Vänliga hälsningar
Nina Paluka och Linnea Helmersson